

JĘZYK PIŁKI NOŻNEJ – ANGIELSKO-POLSKIE STUDIUM PORÓWNAWCZE

Streszczenie

Tematem książki jest wieloaspektowa analiza języka, jakim posługuje się szeroko rozumiane środowisko związane z piłką nożną w Wielkiej Brytanii i Polsce. Pomimo licznych publikacji poświęconych tej tematyce (głównie w języku angielskim, niemieckim, a także w języku polskim), ta odmiana języka nie doczekała się jeszcze opracowania monograficznego. Dzięki przyjętej perspektywie socjolingwistycznej uwzględniono udział czynników pozajęzykowych w powstawaniu i tworzeniu tej odmiany języka, który stosowany jest w różnorodnych obszarach i kontekstach komunikacyjnych. Celem monografii jest omówienie różnic i podobieństw nie tylko na płaszczyźnie języka angielskiego i polskiego, ale również wykazanie stopnia zróżnicowania w obrębie samego języka piłki nożnej, traktowanego jako twór niejednorodny. Materiał analityczny stanowią wyniki przeprowadzonych przez autora kilku badań korpusowych, dzięki czemu zawarte w pracy konstatacje udokumentowane są licznymi przykładami i kontekstami użycia. Główną ramą metodologiczną książki jest teoria rejestru językowego. W poszczególnych rozdziałach wykorzystano również metodologię językoznawstwa kognitywnego, teorię aktów mowy oraz teorię ram semantycznych (*frame semantics*).

Rozdział pierwszy stanowi teoretyczną podbudowę rozprawy i składa się z dwóch zasadniczych części. W pierwszej z nich przedstawiono definicje oraz cechy charakterystyczne języków specjalistycznych. W kolejnej omówione zostały szczegółowo poglądy badaczy anglosaskich (m.in. M.A.K. Hallidaya, D. Bibera i S. Conrad) dotyczące rejestrów – odmian języka występujących w konkretnych kontekstach sytuacyjnych. Teoria rejestru wskazuje na silny związek pomiędzy czynnikami pozajęzykowymi – takimi jak m.in.: relacje pomiędzy uczestnikami komunikacji, okoliczności i cele komunikacji – a cechami leksykalno-gramatycznymi danego wariantu językowego. W jednym z podrozdziałów poruszono również problem metodologii badań korpusowych bazujących na teorii rejestru. Podsumowaniem przedstawionych w rozdziale konstatacji jest zgłoszony przez autora postulat metodologiczny, według którego konkretny język specjalistyczny winien być postrzegany jako zbiór rejestrów.

Rozdział drugi wprowadza czytelnika bezpośrednio w tematykę pracy. Jego pierwsza część dotyczy specyfiki języka sportu. Następnie autor podejmuje problematykę związków pomiędzy językiem ogólnym, językiem sportu a językiem piłki nożnej. Ten ostatni wariant w niniejszej rozprawie uznano za przykład języka specjalistycznego, którego specyficzną cechą jest dość szeroki zasięg społeczny, przez co w niektórych kontekstach użycia zyskuje on status języka publicznego. Język piłki nożnej składa się z licznych odmian (rejestrów), które wykazują (nieraz znaczące) różnice głównie na poziomie gramatyki, stylistyki czy też cech dyskursu, a łączy je terminologia specjalistyczna. Autor wyróżnia łącznie dziewięć następujących obszarów komunikacyjnych związanych z piłką nożną: język przepisów, język nauki, język piłkarzy i trenerów, język sędziów, język programów radiowych, język kibiców, język prasowy, język programów telewizyjnych i język relacji internetowych. W odrębnym podrozdziale omówione zostają główne cechy pierwszych sześciu obszarów. Bardziej szczegółowej analizie poddano język piłkarzy oraz trenerów w aspekcie komunikacji podczas meczu piłkarskiego. W tej części rozdziału autor przedstawia wyniki własnych badań przeprowadzonych w Polsce oraz Wielkiej Brytanii.

Kolejne trzy rozdziały omawiają odmiany (rejestry) języka piłki nożnej w środkach masowego przekazu. Rozdział trzeci poświęcony jest sprawozdaniom z meczów zamieszczanym w prasie bądź Internecie, rozdział czwarty – komentarzom meczowym w telewizji, a piąty – relacjom internetowym na żywo (minuta po minucie). Rozdziały te mają zbliżoną konstrukcję, łączy je również koncepcja metodologiczna. Każdy z nich zawiera omówienie konwencji gatunkowych danej odmiany, rolę czynników pozajęzykowych (sytuacyjnych), charakterystykę korpusów językowych stanowiących podstawę analizy, cechy dyskursu oraz analizę ilościowo-jakościową wybranych cech leksykalno-gramatycznych danego rejestru, takich jak m.in.: czasy gramatyczne, okoliczniki czasu i miejsca, czasowniki modalne czy konstrukcje składniowe. Występowanie owych cech wyjaśniane jest przez pryzmat konkretnych uwarunkowań sytuacyjnych, zgodnie z założeniami metodologicznymi teorii rejestru zaproponowanymi przez Bibera i Conrad (2009). W każdym z rozdziałów zastosowano ujęcie porównawcze, w ramach którego analizowane są podobieństwa i różnice na płaszczyźnie języka angielskiego i polskiego (podjęta zostaje też próba odniesienia zaobserwowanych rozbieżności do różnic kulturowych pomiędzy Polską a Wielką Brytanią). Ponadto w rozdziałach trzecim i czwartym na podstawie przeprowadzonych mikroanaliz wykazano obecność odrębności językowych w ramach badanych rejestrów (np. różnice pomiędzy sprawozdaniami zamieszczanymi w dziennikach opiniotwórczych, tabloidach oraz na portalach internetowych czy też różnice w komentarzu telewizyjnym pomiędzy wypowiedziami dziennikarza sportowego i eksperta). W rozdziale piątym porównano analizowany wariant językowy, tj. relacje na żywo w Internecie, z omówionymi w poprzednich dwóch rozdziałach rejestrami, dzięki czemu ta część monografii stanowi też podsumowanie konstatacji zawartych w rozdziałach trzecim, czwartym i piątym.

Rozdział szósty, poświęcony leksyce piłkarskiej, jest istotnym uzupełnieniem rozważań zawartych w poprzednich rozdziałach. W jego pierwszej części skupiono się na wybranych aspektach terminologicznych. Następnie autor omawia zjawisko metaforyzacji w anglo- i polskojęzycznych tekstach dotyczących piłki nożnej. Z analizy przeprowadzonej zgodnie z założeniami teorii metafory pojęciowej wyłania się konkluzja,

że mecz piłki nożnej oraz rywalizacja futbolowa mogą być postrzegane przez pryzmat różnorodnych pojęć i zjawisk wywodzących się z takich domen źródłowych jak, m.in. wojna, teatr, sztuka czy magia.

W podsumowaniu autor podkreśla rolę teorii rejestru językowego jako skutecznego narzędzia w analizie wariantów języka specjalistycznego. Zwraca też uwagę na występowanie podobieństw pomiędzy angielskim i polskim językiem piłki nożnej oraz wskazuje kolejne problemy badawcze w obrębie podejmowanej tematyki.